

BAT IN THE FLAT — PEOPLE'S REACTION AND FURTHER ACTIONS (RESULTS OF A SOCIOLOGICAL SURVEY)

Igor Merzlikin

Key words

bats, bat in the flat, animal conservation, environmental education

doi

<http://doi.org/10.15407/TU2216>

Article info

submitted 24.08.2021
revised 04.11.2021
accepted 13.12.2021

Language

Ukrainian, English summary

Affiliations

Sumy State Pedagogical University (Sumy, Ukraine); Mikhailivska Tsilyna Natural Reserve (Sumy, Ukraine)

Correspondence

Igor Merzlikin; Sumy State Pedagogical University; 87 Romenska Street, Sumy, 40000 Ukraine
e-mail: mirdaodzi@gmail.com
orcid: 0000-0001-8209-9144

Abstract

The salvation of some animal species, including of bats, depends not only on the adoption of laws on the protection of these species at a state level, but also on the attitude of the general public towards them at a household level. Faced with a bat, a person will act according to a certain stereotype, which has already been formed and which is associated with their perception of this animal. Therefore, we tried to find out what people do in a situation when a bat flies into their flat and what are their actions to remove this animal from the flat, as well as what emotions bats evoke in them. A total of 503 students of grades 5 to 10 in Sumy City and district centres of Sumy Oblast were interviewed. Of them, 16.9 % (85) responded that they witnessed cases of bats entering their flats. We provide data on the location and people's reactions. In 5.9% of cases (5), bats were found in the morning in the room where people slept and then they were released from the balcony. In 94.1 % of cases (80), the animals entered in the evening and were flying in the room. In 34.2 % (26) of cases the animals were allowed to fly independently and the windows were opened, while in most occasions (47.3 %, 36) they were guided out using various tools. At the same time, in 14.5 % cases (11) bats were killed or seriously injured either occasionally or intentionally. In addition, 9.2 % (7) were killed by domestic cats. In 5.3 % of all cases (4), bats died in the shelters. Three individuals (3.9 %) were captured and kept at home for a few days, after which they were released. That is, 27.2% (22 individuals) of the animals reliably died. Almost 60 % of the students think that for whatever reasons bats are capable of attacking humans, get entangled in their hair or bite them. There is a widespread lack of positive perception of bats among both schoolchildren and their parents. All this indicates the need for further popularization of bats among the general public and the search for new ways to convey information. Obviously, the emphasis should be placed not only on their «usefulness», but also on their attractiveness, defencelessness, and vulnerability. This would change the attitude towards these animals in the mass consciousness and thus give them an additional chance to survive.

Cite as

Merzlikin, I. 2021. Bat in the flat — people's reaction and further actions (results of a sociological survey). *Theriologia Ukrainica*, **22**: 151–156. [In English]

Кажан у квартирі — реакція на нього людей і подальші дії (результати соціологічного опитування)

Ігор Мерзлікін

Резюме. Порятунок деяких видів тварин, у тому числі і рукокрилих залежить не тільки від прийняття законів з охорони цих видів на рівні держави, а й від ставлення до них широких верств населення на побутовому рівні. Стикнувшись із кажаном людина буде діяти за певним стереотипом, який вже сформувався і пов'язаний з його сприйняттям цієї тварини. Тому ми зробили спробу з'ясувати, що роблять люди в ситуації, коли до їх квартири залетів кажан і що вони діють, щоб видалити цю тварину з квартири, а також які емоції викликають у них кажани. Опитано 503 учні 5–10 класів шкіл м. Суми та районних центрів Сумської області: 16,9 % (85) з них відповіли, що були випадки, коли в їхнє житло залітали кажани. Наведено дані щодо місць виявлення та реакцій на них у людей. У 5,9 % випадків (5 разів) їх знаходили вранці в кімнаті, де вони спали і тоді ж випускали з балкону. У 94,1 % випадків (80 разів) тварини залітали ввечері та літали по кімнаті; у 34,2 % (26 ос.) випадків звіркам дозволили вилетіти самостійно, розкривши вікна, а 47,3 % (36 ос.) кажанів були вигнані за допомогою різних предметів. При цьому випадково або спеціально було вбито або серйозно скалічено 14,5 % (11 ос.) звірків. Крім того, 9,2 % (7 ос.) кажанів було вбито домашніми кішками, а 5,3 % (4 ос.) тварин загинули в сховищах, 3,9 % (3 ос.) тварин зловили і утримували кілька днів, після чого звільнили. Тобто достовірно загинули 27,2 % (22 ос.) звірків. Майже 60 % учнів вважають, що кажани з тих чи інших причин можуть нападати, заплутуватися у волоссі і кусати людину. Як серед школярів, так і їхніх батьків поширене недостатньо позитивне сприйняття кажанів. Все це свідчить про необхідність подальшої популяризації кажанів серед широких верств населення і пошуків нових шляхів щодо донесення інформації. Вочевидь акцент потрібно робити не тільки на їхній «корисності», скільки на їхній привабливості, беззахисності і вразливості. Це дозволить змінити ставлення до цих тваринок у масовій свідомості і, таким чином, дати їм додатковий шанс вижити.

Ключові слова: рукокрилі, кажан у квартирі, захист тварин, екологічна освіта

Вступ

В останнє сторіччя з ростом і розвитком міст суттєво збільшилися площі, які зайняті різноманітними будівлями. Природньо, що ссавці, що мешкали тут були змушені пристосовуватися або ж покинути ці території. Кажани при всій їх вразливості, і в видовому, і в чисельному складі тим не менш мають значну долю в урбаністичній теріофауні [Zagorodniuk 2018]. Окрім видів-дендрофілів, які населяють парки і зелені зони урболандшафтів, значну їх долю складають види, що постійно або тимчасово мешкають серед різноманітних будівель людини. Це і типові синантропи, і види, які використовують будівлі під час сезонних міграцій. У місті існують досить багато прихистків, постійних і тимчасових сховищ у вигляді штучних печер, підвалів, горищ, тріщин і порожнин у стінах та інших укриттів. Суттєвою перевагою кажанів є те, що вони можуть жити в самому місті, а годуватися літають за його межі.

Тяжіння цих звірків до будівель людини збільшує можливість контактів із людиною і домашніми тваринами, у тому числі з котами. В жилі приміщення вони потрапляють по різним причинам: це і молоді недосвідчені особини, які захопилися погонею за комахами, це обстеження простору, і проникнення під час сезонних міграцій. І ось у цій ситуації людина і стає суттєвим чинником їхнього виживання.

Порятунок деяких видів тварин залежить не тільки від прийняття законів з охорони цих видів на рівні держави, а й від ставлення до них широких верств населення на побутовому рівні. Це дуже актуально і для кажанів, оскільки люди часто зустрічаються і контактують з ними, особливо з синантропними видами.

У повсякденному житті доволі звичайна ситуація, коли кажан залітає в квартиру. Відомі нам факти свідчать про те, що для багатьох людей це повна несподіванка та серйозне випро-

бування для їх нервів та кмітливості. І це при тому, що рекомендації щодо поводження з кажанами, що залетіли в квартиру, можна легко знайти в інтернеті на численних вебсайтах¹. Крім того, у ряді міст України працюють волонтери та контакт-центри [Tyshchenko & Negoda 2001; Golenko 2010; Godlevska 2012, 2015; Prilutskaya & Vlaschenko 2013].

З іншого боку, малоімовірно, що людина, яка відчуває стрес від кажана, що залетів у квартиру, залишить його літати по кімнаті, а сама сяде за комп'ютер і шукатиме підказку, що їй робити. Вона буде діяти за певним стереотипом, який вже сформувався і пов'язаний з його сприйняттям цієї тварини [Varzareva 2010; Sevillano & Fiske 2019]. Тому ми зробили спробу з'ясувати, що роблять люди в цій ситуації, і що вони діють, щоб позбутися кажанів з квартири, а також які емоції викликають у них кажани.

Матеріали і методи

У період 2015–2021 рр. автором під час проведення літніх екологічних таборів для школярів та студентів біолого-географічного факультету Сумського державного педагогічного університету під час проходження педагогічної практики у школах м. Суми та Сумської обл. проводили анкетування учнів. Всього опитано 503 учні 5–10 класів середніх шкіл м. Суми та районних центрів Сумської області.

Серед питань були такі: у яких по висоті будинках розташовувалися квартири респондентів і на якому поверсі, та які дії робилися по відношенню до кажанів, що влетіли в житло. З'ясувалося також, які почуття відчувають учні до кажанів та їхні батьки.

Результати і обговорення

З 503 опитаних учнів 16,9 % (85) відповіли, що за останні роки були випадки, коли в їхнє житло потрапляли кажани. Найчастіше кажани проникали до кімнат, розташованих у п'ятиповерхових — 41,2 %, рідше — у 12-поверхових (23,5 %), у 9-поверхових (20,0 %) та одноповерхових (15,3 %) будинках (рис. 1). Квартири, в які залітали звірята, найчастіше розташовувалися на III та II поверхах (26,0 та 20,0 %), рідше на IV (16,4 %) та на I поверсі (14,1 %) і ще рідше — на V–VII поверхах (10,5; 7,1 та 5,9 %) (рис. 2).

У 94,1 % випадків (80 разів) звірята залітали ввечері і продовжували літати по кімнаті, а у 5,9 % випадків (5 разів) їх знаходили вранці у кімнаті за шафою (3 рази), на шторі (1 раз), за диваном (1 раз), де вони спали (рис. 3).

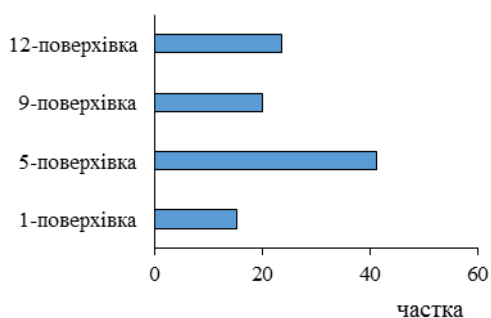

Рис. 1. Потрапляння кажанів у квартири в залежності від кількості поверхів будівлі.

Fig. 1. Bat flights into flats depending on the number of floors in the building.

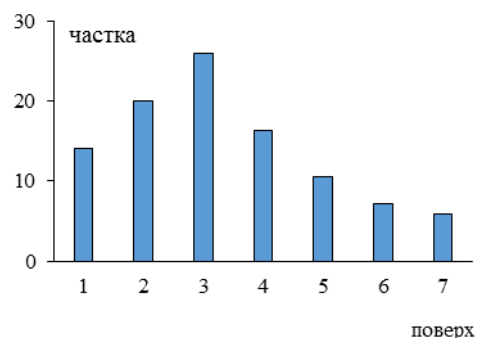

Рис. 2. Потрапляння кажанів у квартири в залежності від поверху будівлі.

Fig. 2. Bat flights into flats depending on the floor of the building.

¹ «Як позбутися кажанів? Що робити, якщо летючі миші завелися в будинку?» (<https://bit.ly/3wNGqMu>), «Якщо у приміщення залетів кажан?» на порталі «Зелене Закарпаття». <https://bit.ly/31SzHW2>), «Що робити, якщо у приміщення залетів кажан?» на вебсайті УЦОК (<https://bit.ly/3ccvCxM>), «Ви знайшли кажан, що робити?» на вебсайті «Летючі миші Харкова та Харківської області» (<https://bit.ly/3Cg0Sa0>).

Рис. 3. Кажани, які залетіли у квартири: *a* — кажан *Pipistrellus lepidus* (нетопир білосмугий), виявлений 11.04.2021 р. в м. Путивль; *b* — кажан *Eptesicus serotinus* (кажан пізній), виявлений 15.03.2015 в м. Суми; *c* — кажан того ж виду, вбитий у кімнаті під час спроби вигнати його 31.03.2019 в м. Суми.

Fig. 3. Bats that flew into flats: *a* — a bat *Pipistrellus lepidus* (Eastern Kuhl's Pipistrelle) found on 11.04.2021 in Putyvl; *b* — a bat *ptesicus serotinus* (Serotine bat) found on 15.03.2015 in Sumy; *c* — a bat of the same species killed in a room while trying to guide it out in Sumy on 31.03.2019.

В останньому випадку сплячих звірят викинули або випустили з балкона. Як це відбувалося, учні не повідомили, за винятком одного разу — звірка, що сидів, накрили зверху рушником або ганчіркою і відразу ж (тобто вранці) викинули з балкона. Очевидно, що з іншими тваринами вчинили так само.

В чотирьох випадках (4 особи) учні не пам'ятали, що трапилось з кажанами, що залетіли ввечері. Проаналізуємо ситуацію з 76 звірками, які продовжували літати по квартирі ввечері.

Оптимальним виходом з цієї ситуації (як для людей, так і для кажанів) було відкривання вікон, і тварини самі знаходили вихід із кімнати. Так було вирішено проблему з 34,2 % (26 ос.) звірків. Однак більшість людей намагалися прискорити процес звільнення приміщення від непроханих гостей і приймалися виганяти звірків за допомогою швабри, віника, рушника, ганчірки, вибиванки для килимів тощо. При цьому тварини могли отримати та отримували травми. Таким чином була зроблена спроба видворити 47,3 % (36 ос.) кажанів. При цьому частину з них люди збивали на льоту. Деякі учні говорили, що тварини були ще живими, коли їх викидали з балкону. Отже, випадково або спеціально було вбито або покалічено 14,5 % (11 ос.) звірків під час їх ловлення або вигання з приміщення.

У цій ситуації звільнення кажанів ускладнювалося наявністю в квартирах котів, деякі з яких тут же брали участь у полюванні на них, і ще 9,2 % (7 ос.) звірків були впіймані і вбиті цими хижаками. У чотирьох випадках (5,3 %, 4 ос.) рукокрилі, що залетіли, забивалися за шафу (3 ос.) і за диван (1 ос.) і не могли самостійно вибратися звідти, Люди так само не могли до них дістатися, і звірята гинули там.

У трьох родинках звірків спіймали (3,9 %, 3 ос.), кілька днів тримали в коробці, а потім випустили (через який час не вказується і в який період доби також). В одній із цих родин спійманого звірка навіть намагалися годувати, проте учень не пам'ятав, чим саме.

Таким чином, із 81 звірка, чия доля була відома, тільки 31 (38,3 %) особина виявилася на волі непошкодженою. А якщо виключити з цього числа 5 особин, які були знайдені нерухомими (сплячими), то з тварин, що активно літали, уникли контакту з руками людини та/або з «знаряддями вигнання» лише 26 звірків (34,2 %), яким дозволили вилетіти самим. Достовірно загинули 27,2 % (22 ос.) звірків (табл. 1). Доля решти тварин залишилася невідомою.

За словами учнів, як мінімум, половина дорослих негативно реагувала на факт потрапляння в їхню квартиру «летючих мишей», приблизно 30 % сприйняли це спокійно, інші учні не змогли відповісти на це питання. Причому 8 (9,4 %) батьків (1 батько та 7 матерів) відчували гостре неприйняття цих звірків, аж до паніки. Деякі навіть вибігали з кімнати і просили сусідів позбавити їх цих непроханих гостей. Тому не дивно, що майже 60 % учнів вважають, що кажани з тих чи інших причин можуть нападати на людей, заплутуватися у волоссі та кусати людину. Учні, які не вірили в такі твердження і такі, яким було важко відповісти на це питання, знаходилися приблизно в рівних кількостях (по 20 %).

Таблиця 1. Подальша доля кажанів, які залетіли в квартири

Table 1. The fate of bats that flew into the apartment

Статус	Опис ситуації	Кількість	Разом
Вижили	Улетіли самі	26	59
	Спіймали і випустили (частину через кілька днів)	8	
	Вигнали (можливо із пошкодженнями)	25	
Загинули	Вбили люди	11	22
	Вбили коти	7	
	Загинули у сховищах	4	

У той самий час на питання, яке почуття викликають у них кажани, більшість (55 %) учнів відповіли, що позитивне, 35 % — нейтральне і лише 10 % учнів заявили, що негативне. Можливо, у цьому випадку частина школярів хотіла «догодити» інтерв'юерам та/або показати свою «хорошість» і толерантність та видавала бажане за дійсне.

Викладені результати свідчать про те, що, судячи зі слів школярів, їхні батьки та родичі мають низький рівень знань, необхідних для маніпуляції з рукокрилими, що залетіли в їхнє житло, а більшість учнів перебувають у полоні стереотипів і забобонів, пов'язаних з цими тваринами. Незважаючи на велику кількість передач на зоологічну тематику, популярність кажанів та їх «естетичність» у населення досить низька. Таким чином через негативне ставлення до цих тварин більшості людей деякі заходи щодо їх охорони, що проводяться на державному рівні, можуть бути не ефективними.

З розмов з учнями також з'ясувалося, що більшість із них у разі проникнення кажана в їхню квартиру керувалися б метою позбавити себе від цього небажаного сусідства, а не допомогти переляканій тварині опинитися на волі. А ось при потраплянні птахів (горобець, синиця, ластівка) в їхнє житло, вони б прагнули допомогти саме птаху вибратися з цієї пастки. Все це свідчить про більш позитивне сприйняття птахів, ніж кажанів, у тому числі і в естетичному плані. Відомо, що саме естетика є важливим визначальним фактором у сприйнятті певних видів і, що значимість негативістського ставлення до них може зменшуватися [Knight 2008; Collado *et al.* 2021]. Саме краса тварини, яку ми сприймаємо, грає головну роль у наданні тому чи іншому виду «морального статусу» незалежно від його розумових якостей, поведінки або шкідливості [Gunthorsdottir 2001; Stokes 2007; Klebl *et al.* 2021]. Збереження кажанів багато в чому залежить від зміни людської поведінки [Kingston 2016].

Тому, розповідаючи про кажанів, особливо дітям, вочевидь потрібно робити акцент не тільки і не стільки на їхній «корисності», скільки на їхній привабливості: на їх маленьких розмірах, милій мордочці, очах-«бусинках», на їхній вразливості, зворушливості та беззахисності. Це дозволить змінити ставлення до цих тваринок у масовій свідомості і, таким чином, дати їм додатковий шанс вижити. Можливо, це вплине також на бажання допомогти цим звіркам, і надалі залучить додаткових волонтерів до центрів реабілітації кажанів, кількість яких у нашій країні мізерно мала. Для порівняння вкажемо, що в Австралії тільки в штаті Новий Південний Уельс існує 31 ліцензований реабілітаційний центр із загальною кількістю співробітників близько 3000 осіб, а в штаті Вікторії — 244 центри [Tribe & Brown 2000].

Висновки

Як серед школярів, так і їхніх батьків поширене недостатньо позитивне сприйняття кажанів. Багато дорослих не володіють навичками маніпуляції з кажанами, які залетіли в їх квартиру, в результаті чого загинуло 27,2 % звірків. Все це свідчить про необхідність подальшої популяризації кажанів і пошуків нових шляхів щодо донесення інформації.

Подяки

Автор висловлює щирі подяки всім студентам, які брали участь у цьому опитуванні та І. Загороднюку за вичитування тексту, цінні зауваження та поради.

References

- Collado, S., R. Rodriguez-Rey, M. A. Sorrel. 2021. Does beauty matter? The effect of perceived attractiveness on children's moral judgments of harmful actions against animals. *Environment and Behavior*. May 18: 1–29.
- Godlevska, L. V. 2012. Results of the work of the bat contact-centre (Ukraine). *Scientific Notes of Taurida V. I. Vernadsky National University. Series: Biology, chemistry*, **25** (64, No 4): 12–20. [CrossRef](#)
- Godlevska, L. 2015. Results of the Work of the Kyiv Bat Contact-Centre in 2012–2015. *Proceedings of the Theriological School*, **13**: 11–19. [In Ukrainian]
- Golenko, A. 2010. The work of the Centre for bat rehabilitation in Kyiv Zoo in 1999–2010. *Proceedings of the Theriological School*, **10**: 175–178. [In Ukrainian] [CrossRef](#)
- Gunnthorsdottir, A. 2001. Physical attractiveness of an animal species as a decision factor for its preservation. *Anthrozoös*, **14**: 204–215. [CrossRef](#)
- Kingston, T. 2016. Cute, creepy, or crispy — how values, attitudes, and norms shape human behavior toward bats. *Bats in the Anthropocene: Conservation of Bats in a Changing World*, 571–595. [CrossRef](#)
- Klebl, C., Y. Luo, N. P.-J. Tan, J. T. Ping, E. B. Bastian. 2021. Beauty of the Beast: Beauty as an important dimension in the moral standing of animals. *Journal of Environmental Psychology*, **75**: 101624. [CrossRef](#)
- Knight, A. J. 2008. «Bats, snakes and spiders, Oh my!» How aesthetic and negativistic attitudes, and other concepts predict support for species protection. *Journal of Environmental Psychology*, **28** (1): 94–103. [CrossRef](#)
- Prilutskaya, A. S., A. S. Vlaschenko. 2013. Materials on the distribution of bats based on the results of the work of the contact center in Kharkov. *Biological Systems*, **5** (4): 532–537. [In Russian]
- Rebrov, S. V. 2014. Research and protection of bats in the Luhansk region: (results of the work of the regional center of the UTSOK). *Scientific Search for Young Researchers*. Luhansk, No. 5: 146–151. [In Ukrainian]
- Sevillano, V., S. T. Fiske. 2019. Stereotypes, emotions, and behaviors associated with animals: A causal test of the stereotype content model and BIAS map. *Group Processes & Intergroup Relations*, **22** (6): 879–900. [CrossRef](#)
- Stokes, D. L. 2007. Things we like: human preferences among similar organisms and implications for conservation. *Human Ecology*, **35**: 361–369. [CrossRef](#)
- Tribe, A., P. R. Brown. 2000. The role of wildlife rescue groups in the care and rehabilitation of Australian fauna. *Human Dimensions of Wildlife*, **5** (2): 69–85. [CrossRef](#)
- Tyshchenko, V., V. Negoda. 2001. Activities of the bat rehabilitation center at the Kyiv Zoo. *Current issues of study and conservation of biological diversity* (Proceedings of the student conference). International Solomon Univ., Kyiv, 37–39. [In Ukrainian]
- Varzareva, V. G. 2010. Attitudes towards bats of various social groups. *Plecotus et al.*, **13**: 99–103. [In Russian]
- Zagorodniuk, I. 2018. A game against natural selection? Hibernation of migratory bat species in their summering range in Eastern Ukraine. *Theriologia Ukrainica*, **16**: 111–119. [CrossRef](#)